

Igor Mel'Çuk, lingüista i professor de la Universitat de Montreal

10/2007 - **Filologia**. "La llengua és un mecanisme per produir sinònims"

El propassat mes de setembre, Igor Mel'Çuk va participar a les XXIV Jornades Pedagògiques sobre l'Ensenyament del Francès a Espanya, organitzades per l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB. Mel'Çuk és professor al Departament de Lingüística i Traducció de la Universitat de Montréal (Canadà) i un dels lingüistes més destacats arreu del món. Graduat pel Departament de Filologia de la Universitat Estatal de Moscou, va treballar des de 1956 a l'Institut de Ciència del Llenguatge de Moscou fins que, als anys setanta, va ser expulsat del centre després d'expressar el seu desacord amb -segons com li va explicar en una carta a Noam Chomsky- "la campanya desplegada per la premsa soviètica contra Andrei D. Sakharov, així com la meua protesta contra l'arrest i processament de l'eminent científic Sergei Kovaljov". Va exiliar-se al Canadà on, des d'aleshores, ha desenvolupat la teoria sentit-text, una aportació cabdal a la lingüística contemporània. És autor també d'un important curs de morfologia general en cinc volums.

- Què feia quan treballava a la URSS?

- Vaig començar a estudiar la lingüística tradicional, la gramàtica comparativa de l'indoeuropeu. Després, per motius polítics, vaig ser expulsat de l'institut on estudiava. Vaig canviar completament aleshores d'orientació i vaig començar a treballar al camp de la traducció automàtica. Però sempre des de la dimensió lingüística, jo no sóc informàtic. A la lingüística, hi ha prou amb utilitzar un paper i un llapis. A la traducció automàtica, calen ordinadors.

- Ja treballava aleshores amb ordinadors?

- Fa cinquanta anys, l'estat tenia dos o tres ordenadores. Si no tenies accés lliure per usar-los, era impossible treballar. No tenia accés perquè em consideraven destructor.

- Per què?

- No ho sé. Potser perquè tinc una manera de pensar massa lliure. Sóc lògic; a la URSS, la lògica no estava ben vista. Inclús la comunista: jo era un comunista convençut. Sempre intentava pensar lògicament, però si les meves conclusions no eren les que volien les autoritats, jo no podia fer res.

- Per què es va haver d'exiliar?

- Perquè vaig perdre la meua feina. Vaig tornar a ser expulsat de l'institut quan tenia 46 anys. La raó va ser que vaig participar a la defensa de Sakarov. Mai vaig ser un dissident actiu, però hi ha coses que no es pot ignorar. Vaig conèixer a Sakarov personalment; l'adorava, era una persona excepcional. Quan el van atacar, no ho vaig poder tolerar i vaig escriure dues cartes que va publicar el New York Times. Dos anys més tard, vaig haver de demanar un visat per a Israel. Mai m'he considerat jueu; què vol dir que sóc "jueu"? No sóc religiós, el pernil és el meu menjar favorit... Sóc més rus que ningú. Però era l'única raó que podien considerar les autoritats.

- Va anar, doncs, a Israel?

- No, no vaig anar-hi. Un cop tenies el visat, podies travessar la frontera. Vaig anar a Viena, i allà vaig rebre una invitació de la Universitat de Montréal. Vaig acceptar-la immediatament i, un mes més tard, estava donant classes allà.

- Com sorgeix el seu interès pel francès?

- Vaig començar a parlar-lo a Canadà. No sabia que les classes anaven a ser en francès; m'havia preparat per un curs en anglès. El francès el coneixia des que vaig ser estudiant, el llegia sense problemes, coneixia la literatura clàssica però, d'aquí a escriure i donar un curs lingüístic, hi ha molta diferència. El primer any va ser mortal.

- De què es va ocupar un cop va arribar a Montréal?

- L'objecte principal dels meus estudis és la lingüística general i la modelització formal dels procediments que utilitzem en parlar. Sóc autor del model sentit-text. Intento elaborar una manera de representar allò que podem anomenar sentits lingüístics i les regles formals que tradueixen una xarxa semàntica que representa el sentit a la frase.

- A què es refereix?

-És el que faig quan parlo amb vostè. L'espanyol és un idioma que adoro, però no l'utilitzo quotidianament. Així, que estic traduint els meus pensaments a l'espanyol; això és el que jo vull modelitzar. En la pràctica, això es tradueix en crear programes d'ordinador que facin el mateix. Intento observar, dins del que és possible, allò que passa pel meu cap i ho anoto. Després, això es programa i es realitzen uns experiments per comprovar si s'obté el resultat previst. És difícil perquè és quelcom molt subtil.

- Per què hi ha tantes maneres de dir una mateixa cosa?

- És la natura de l'idioma. Si hagués de definir què és una llengua en poques paraules, diria que és un mecanisme per produir sinònims. Hem de partir de que, a la vida normal, cada cop que hom no entén alguna cosa, pregunta i li contesten dient el mateix d'una altra manera. El procés es pot repetir diverses vegades fins que s'entengui. Com associa el nostre cervell el contingut comú de diferents maneres de dir? És el mateix que passa amb els números: es pot dir que una persona domina el càlcul quan entén que 2+2 és el mateix que 3+1. L'aritmètica és sinonímia. Tot el que fem al llarg de la nostra vida és produir sinònims, és la nostra psicologia. Això és la lingüística per a mi: descobrir el que passa al cap dels parlants quan canvien una frase per una altra.

- Vostè considera que el signe lingüístic consta de significat, significat i sintàctic.

- Sí, però jo hauria començat pel significat. Les llengües existeixen per parlar, no per entendre. Fixi's en que preguntem: "Parles espanyol?". No es diu, en canvi: "Entens l'espanyol?". Es parla d'hispanoparlants, no de "hispanoentenedors". Tot comença pel significat. Els nens entenen l'idioma molt abans de que comencin a parlar. Però no es considera que el controlen fins que parlen. I s'aprèn molt més parlant que simplement llegint o escoltant.

- Què és, doncs, cada part del signe lingüístic?

- Significat és allò que vols dir. Significant, l'element que utilitzes per expressar-ho. I el sintàctic, allò que controla la concurrència entre els signes a tots els nivells: entre morfemes, entre paraules, entre frases... Tot està controlat per unes regles de combinatòria, que són les que defineixen la llengua. Si no hi ha combinatòria, no hi ha llengua, només senyals. Hi ha ocells que poden distingir 200 senyals, però no poden combinar-los. Només han arribat a fer-ho les persones i uns poquíssims simis (s'ha descobert que un tipus de simis poden tenir una sintaxi molt rudimentària, incomparable amb la d'un nen de dos anys).

- La forma de la llengua determina la manera de pensar, o al contrari?

- És més complicat. Globalment, és més cert que el pensament determina la llengua, però no completament. És com la convivència de dues persones en un matrimoni: són molt diferents i sempre hi ha conflictes, però, poc a poc, els dos canvien per unir-se realment. Entre el pensament i la llengua passa el mateix. Ambdós s'influeixen mútuament, però, com? Depèn de cada cas. Per a la gent senzilla, la llengua determina el pensament molt més que per a la gent amb més formació. Quanta més formació té una persona, creu menys en allò de que "si es diu una cosa, ha de ser veritat".

- Per què hi ha persones que tenen més facilitat que altres per aprendre noves llengües?

- És quelcom innat, com en el cas de les persones que canten millor o corren més ràpid. Jo, per exemple, puc dir que sóc un bon lingüista, però no sóc un bon políglota. Per a mi, aprendre un idioma estranger és molt difícil. És genètic i, alhora, depèn del plurilingüisme. Els nens que creixen en un ambient bilingüe o trilingüe, estan més disposats a assimilar una nova llengua. Crec que els catalans tenen més facilitat per parlar anglès que els espanyols monolingües. Els gens són els mateixos, l'educació també, però l'hàbit de parlar dues llengües a la família, a l'escola, etc., ajuda moltíssim. Per això, els africans també són tan hàbils per aprendre idiomes: perquè cadascun n'ha de parlar dos o tres. En canvi, per a un rus o un nord-americà, és molt més difícil.

- Quina és la situació actual de la lingüística?

- Crec que la situació actual de la lingüística és molt difícil. L'interès per ella està morint. Quan jo començava hi havia molts joves que volien estudiar lingüística. Ara, n'hi hi ha molts menys. Fa 30 o 40 anys, això que s'anomena la revolució chomskiana va ser una bona revolució. Chomsky, en la meua opinió, és un geni. Però va passar quelcom semblant al que va succeir amb la revolució comunista, que va començar molt bé i després es va convertir en una màfia. La lingüística ha viscut un procés semblant a la caiguda de la URSS i d'Europa de l'est. No sé què passarà.

- Quins reptes es plantegen en el futur?

- Crec que la lingüística hauria de ser la ciència número ú perquè té la clau del pensament humà. El pensament és l'última frontera de la ciència: podem modelitzar l'univers, però no podem modelitzar el pensament d'un nen de dos anys. Això és el que la ciència haurà de fer els propers anys, i això és, en cert sentit, la lingüística.